

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА**

ГАТЕЖ Наталія Василівна

УДК 378.147:7-051]:[373.015.31:7.01]

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО
МИСТЕЦТВА ДО ВИХОВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ
ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича (м. Чернівці).

Науковий керівник – доктор психологічних наук, професор
Іванчук Марія Георгіївна,
Чернівецький національний університет імені
Юрія Федьковича, професор кафедри педагогіки
та методики початкової освіти, начальник
науково-методичного відділу моніторингу та
внутрішньої системи забезпечення якості
підготовки фахівців (м. Чернівці).

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Тименко Володимир Петрович,
Київська державна академія декоративно-
прикладного мистецтва і дизайну імені
Михайла Бойчука, завідувач кафедри
теоретичних дисциплін і професійної
освіти (м. Київ);

кандидат педагогічних наук, доцент
Музика Ольга Яношівна,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, завідувач
кафедри образотворчого мистецтва (м. Умань).

Захист відбудеться 18 червня 2019 р. об 13.30 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.451.01 в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, 5-й поверх, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися на сайті www.ipood.com.ua та у бібліотеці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9.

Автореферат розіслано 16 травня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. І. Сотська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Розбудова української держави, зміна суспільних пріоритетів, модернізація національної системи освіти зумовлюють необхідність виховання особистості зі сформованою естетичною культурою, розвиненим почуттям прекрасного, здатної керуватися естетичними принципами в усіх сферах життєдіяльності.

Виховувати таку особистість – місія учителя, зокрема вчителя образотворчого мистецтва, який володіє фаховою майстерністю та усвідомлює себе провідником естетичної культури, відчуває внутрішній світ своїх вихованців.

Актуальність означеної проблеми окреслена у законодавчих та нормативно-правових документах, зокрема: законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Середньостроковому плані пріоритетних дій Уряду до 2020 року (2017), Концепції «Нова українська школа» (2016), Концепції розвитку педагогічної освіти (2018), Концепції художньо-естетичного виховання учнів (2004), Дорожній карті мистецької освіти ЮНЕСКО (2006) та інших документах, в яких наголошується на необхідності якісної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів, розвитку естетичного смаку, світосприймання, здатності правильно розуміти прекрасне у мистецтві, природі, явищах суспільного життя.

Проблемі формування естетичної культури особистості присвячені наукові праці Ю. Борєва, А. Бурова, І. Зязюна, М. Кагана, І. Конікова, В. Липського та ін. Психологічні механізми формування естетичної культури особистості розкрито у наукових розвідках І. Бега, Г. Костюка, В. Моляка, Л. Рубінштейна, П. Якобсона та ін. Загальнотеоретичні питання підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва досліджували українські (О. Кайдановська, С. Коновець, І. Мужикова, О. Музика, М. Пічкур, О. Смірнова, Г. Сотська, Т. Стрітьєвіч, В. Щербина та ін.) та зарубіжні (В. Банніков, Н. Басарева, В. Данилов, Л. Малінська, П. Пайдуков, Н. Смірнова, Г. Федьков, В. Ячменєва та ін.) вчені.

Специфіку підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до навчання і виховання учнів закладів загальної середньої освіти висвітлено Л. Базильчуком, Г. Кузьменко, Т. Міховою, Л. Малінською, В. Ружицьким та ін. Особливості організації освітнього процесу щодо формування естетичної культури особистості в закладах освіти розглядали В. Бутенко, Д. Джола, Н. Комарова, Н. Крилова, Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Петрова, В. Тименко, В. Черкасов, А. Щербо та ін.

Водночас вивчення показало, що у вітчизняній педагогіці відсутні комплексні дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів закладу загальної середньої освіти.

Науковий аналіз досліджуваної проблеми та вивчення сучасного стану підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів дали змогу виявити *суперечності між:*

- завданнями, що покладаються на естетичне виховання сучасної школи і рівнем професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до реалізації цього процесу;

- естетико-культурологічним потенціалом образотворчого мистецтва й недооцінюванням педагогами його значення у вихованні естетичної культури учнів;

- необхідністю підвищення ефективності підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів і недостатнім рівнем навчально-методичного забезпечення цього процесу.

Актуальність означеної проблеми, недостатній рівень її наукової розробленості та необхідність розв'язання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – **«Підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів закладу загальної середньої освіти»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича «Теоретико-методологічні та методичні інновації у професійно-педагогічній підготовці фахівців у контексті вимог входження в міжнародний освітній простір» (РК № 0116U007044). Тему дисертації затверджено Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 10 від 30 жовтня 2014 року) та узгоджено рішенням Бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 26 січня 2016 року).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів у закладах вищої освіти.

Мета дослідження – на основі теоретичного аналізу досліджуваної проблеми, вивчення освітньої практики обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів.

Концептуальна ідея дослідження ґрунтується на положенні про те, що в умовах змін у соціально-економічному, науково-технічному та культурному житті, реформування освітньої системи України посилюється актуальність завдання вчителя образотворчого мистецтва щодо формування духовно багатой, гармонійної особистості, здатної бачити, відчувати, розуміти прекрасне, творити його у навколишній дійсності. Успішне вирішення цієї проблеми забезпечить ефективна професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів закладу загальної середньої освіти.

Концепція дослідження містить три взаємопов'язані аспекти, які сприяють реалізації основної ідеї дослідження: *методологічний аспект* передбачає обґрунтування філософських ідей, положень, принципів підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів, окреслює взаємозв'язок компетентнісного, особистісно зорієнтованого, культурологічного та діяльнісно-творчого підходів; *теоретико-педагогічний аспект* відображає: міждисциплінарний аналіз ідей, положень, дефініцій проблеми дослідження, взаємозв'язок теорії і практики в процесі підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів, визначення та теоретичне обґрунтування педагогічних умов удосконалення цієї підготовки до окресленого виду діяльності; *практико-методичний аспект* передбачає експериментальну перевірку ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів та розробку навчально-методичного забезпечення цього процесу, формування умінь у майбутніх фахівців застосовувати набуті знання у виховній роботі зі школярами, зокрема у вихованні в них естетичної культури.

Гіпотеза дослідження: підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів буде більш ефективною за таких *педагогічних умов*: формування у студентів потреби, мотивації, усвідомлення цілей і соціальної значущості виховання естетичної культури учнів; спрямованості змісту професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва на набуття естетичного досвіду та застосування його в процесі виховання естетичної культури учнів; використання інноваційних форм, методів, педагогічних технологій у підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів і формування вміння застосовувати набуті знання у виховній роботі зі школярами; цілеспрямованості змісту практичної підготовки студентів на організацію виховної роботи у контексті формування естетичної культури учнів.

Для досягнення мети та доведення гіпотези сформульовано завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан дослідженості проблеми підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів у педагогічній теорії і практиці та визначити структуру означеного процесу.
2. Виокремити критерії, показники та виявити рівні готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів.
3. Визначити й теоретично обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів та розробити етапи їх реалізації.
4. Експериментально перевірити ефективність педагогічних умов підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів та здійснити аналіз результатів їх реалізації.
5. Розробити навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури школярів.

Методологічну основу дослідження становлять на рівні філософської методології: філософія культури; теорія цінностей (аксіологія); теорія пізнання (гносеологія); на рівні загальнонаукової методології: культурологічний, особистісно зорієнтований, компетентнісний, діяльнісно-творчий підходи; на рівні конкретнонаукової методології: загальнодидактичні та специфічні принципи (емоційності навчання, внутрішньої свободи особистості, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, формування творчого потенціалу, створення сприятливого середовища, естетичної активності, інноваційності навчання та виховання) до підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Теоретичною основою дослідження є: положення філософії освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Огнев'юк); положення мистецької педагогіки і педагогіки мистецтва (Л. Масол, О. Отич, О. Рудницька, М. Чембержі, О. Шевнюк, О. Щолокова, та ін.); психологічні засади формування особистості (Г. Балл, В. Моргун, Е. Помиткін, В. Рибалка та ін.); ідеї розвитку педагогічної майстерності учителя (С. Вітвицька, А. Кузьмінський, О. Лавріненко, Л. Онищук, М. Солдатенко, С. Соломаха та ін.); концептуальні засади підготовки учителів образотворчого мистецтва (С. Коновець, Г. Кузьменко, О. Музика, М. Пічкур, В. Ружицький, О. Сова, Г. Сотська та ін.); теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до виховної роботи (З. Гаркавенко, О. Дубасенюк, М. Козак, Л. Кондратова, Г. Лактіонова, Л. Хомич та ін.); наукові розвідки щодо виховання естетичної культури учнів (О. Буров, М. Верб, Н. Крилова, М. Лещенко, В. Липський, Б. Лихачов, Л. Михайлова, Г. Петрова, Г. Шевченко та ін.).

Для розв'язання визначених завдань, досягнення мети та перевірки гіпотези використано комплекс **методів дослідження:** *теоретичні:* аналіз філософської, мистецтвознавчої, психолого-педагогічної, науково-методичної літератури, нормативно-правових документів з метою визначення стану розробленості досліджуваної проблеми; аналіз і синтез дослідницьких даних – для уточнення структури професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів та визначення педагогічних умов означеної підготовки; *емпіричні:* спостереження, анкетування, опитування, бесіди, інтерв'ю, тести, метод експертних оцінок – для визначення рівнів готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи) – з метою перевірки ефективності обґрунтованих педагогічних умов; *статистичні (математичні)* – кількісний та якісний аналіз результатів дослідження з використанням χ^2 -критерію Пірсона, t -критерію Ст'юдента, що дало змогу здійснити об'єктивну діагностику та забезпечити їх достовірність.

Організація дослідження. Дослідження здійснювалося впродовж 2013-2018 років у три етапи.

На *першому етапі* (2013-2014 рр.) вивчено стан дослідженості проблеми у філософській, психолого-педагогічній, мистецтвознавчій науковій літературі; проаналізовано освітню нормативну базу з підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва закладів вищої освіти (освітньо-професійні програми,

навчальні плани, навчальні програми дисциплін); обґрунтовано об'єкт, предмет, сформульовано гіпотезу, визначено завдання дослідження.

На *другому етапі* (2014-2015 рр.) розроблено відповідний діагностичний інструментарій для проведення експериментального дослідження; здійснено вибірку досліджуваних; уточнено критерії, показники і рівні готовності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів; проведено констатувальний етап експерименту.

На *третьому етапі* (2015-2018 рр.) обґрунтовано педагогічні умови підготовки студентів до виховання естетичної культури учнів закладу загальної середньої освіти та розроблено етапи їх реалізації; проведено формувальний етап експерименту; зроблено порівняльний та статистичний аналізи експериментальних даних; сформульовано загальні висновки та перспективи подальших наукових досліджень; оформлено рукопис дисертації.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної Академії мистецтв, Центральноукраїнського педагогічного університету імені Володимира Винниченка, Чернівецького інституту післядипломної педагогічної освіти й закладів загальної середньої освіти Чернівецької та Івано-Франківської областей (Банилово-Підгірнівська гімназія, Іспаська ЗОШ I-III ст. імені Миколи Марфієвича, Іспаський НВК (ЗНЗ I-II ст.-ДНЗ), Міліївська ЗОШ I-III ст. імені Дмитра Загула, Опорний заклад Сторожинецький ліцей, Старокутська ЗОШ I-III ст.). У дослідженні взяли участь 394 студенти та 80 учителів образотворчого мистецтва закладів загальної середньої освіти.

Наукова новизна і теоретичне значення результатів дослідження полягають у тому, що:

вперше здійснено цілісний аналіз проблеми підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів та визначено структуру означеної підготовки; теоретично обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів (формування у студентів потреби, мотивації, усвідомлення цілей і соціальної значущості виховання естетичної культури учнів; спрямованість змісту професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва на набуття естетичного досвіду та застосування його в процесі виховання естетичної культури учнів; використання інноваційних форм, методів і педагогічних технологій підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів і формування вміння застосовувати набуті знання у виховній роботі зі школярами; цілеспрямованість змісту практичної підготовки студентів на організацію виховної роботи у контексті формування естетичної культури учнів) та розроблено етапи їх реалізації; *визначено* компоненти готовності (емоційно-мотиваційний, когнітивний, креативно-діяльнісний), *виокремлено* критерії з відповідними їм показниками (ступінь мотивації та позитивного емоційного ставлення до виховання естетичної культури учнів; система знань студентів щодо

структури, специфіки і методики виховання естетичної культури учнів; система професійно-значущих умінь і навичок для творчого здійснення процесу виховання естетичної культури учнів); *схарактеризовано* рівні (достатній, середній, низький) готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів;

уточнено зміст ключових понять «естетична культура», «естетична культура особистості», «виховання естетичної культури учнів», «професійна підготовка майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів», «педагогічні умови»;

подальшого розвитку набули зміст, методи і форми підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів закладу загальної середньої освіти.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні й упровадженні в освітній процес навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури школярів, яке включає: методичні рекомендації до організації виховання естетичної культури учнів в умовах педагогічної практики; комплекс вправ і завдань, спрямованих на вироблення умінь і навичок організації виховання естетичної культури школярів; методичний посібник «Виховання естетичної культури учнів у позаурочній діяльності (на допомогу майбутньому вчителю)».

Запропоновані в дисертаційному дослідженні теоретичні й методичні матеріали можуть використовуватись у процесі вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва, при розробленні навчальних програм професійно-орієнтованих курсів, навчально-методичних посібників, науково-дослідної роботи студентів спеціальності «Образотворче мистецтво».

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 17/17-3593 від 22.12.2018 р.), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 01-15/06-04-617 від 27.04.2018 р.), Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної Академії мистецтв (довідка № 01-04-132 від 06.06.2018 р.), Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 206-К від 10.04.2018 р.), Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (довідка № 2/4-453 від 29.05.2018 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення і практичні результати дослідження знайшли відображення в доповідях і повідомленнях на *міжнародних конгресах*: «Етнодизайн: Європейський вектор розвитку і національний контекст» (Полтава, 2015), «Етнодизайн у контексті українського національного відродження та європейської інтеграції» (Полтава, 2016); *міжнародних науково-практичних конференціях*: «Якість неперервної освіти в умовах євроінтеграційних процесів: тенденції, проблеми, прогнози» (Київ-Чернівці, 2015), «Ерделівські читання» (Ужгород, 2014, 2015), «Наукова

спадщина академіка Івана Зязюна у вимірах сучасності й майбутнього» (Київ, 2017), «Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи» (Умань, 2017); «Основні напрямки розвитку педагогічної науки» (Чернігів, 2017); *всеукраїнських науково-практичних конференцій: «Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у ХХІ ст.»* (Львів, 2018), «Актуальні питання педагогіки та психології: шляхи теоретичного і практичного вирішення проблем» (Одеса, 2018), «Актуальні проблеми гуманітарних наук у дослідженнях молодих науковців» (Київ, 2018); на звітних науково-практичних конференціях викладачів і аспірантів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Чернівці, 2015-2018 рр.), засіданнях кафедр декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва, педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (2015-2018 рр.).

Основні положення і результати дослідження висвітлено у 23 одноосібних наукових публікаціях, з яких: 1 методичний посібник; 10 статей у наукових фахових виданнях України (у тому числі 3 – у виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз); 2 статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях; 10 публікацій у збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (285 найменування, з них 6 – іноземною мовою), 19 додатків на 114 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 353 сторінки, з них 193 сторінки основного тексту. Роботу ілюстровано 17 таблицями та 8 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його об'єкт, предмет, мету, гіпотезу й завдання, викладено концептуальну ідею, представлено методи дослідження, його методологічні і теоретичні основи, виокремлено етапи науково-дослідної роботи та експериментальну базу, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення дослідження, наведено відомості про їх апробацію і впровадження, подано структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – **«Теоретичні засади професійної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів закладу загальної середньої освіти»** – на основі філософських, психолого-педагогічних, мистецтвознавчих джерел і праць з естетики й теорії виховання естетичної культури, нормативно-правової освітньої бази України розкрито теоретичні засади професійної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів та визначено структуру означеної підготовки, обґрунтовано актуальність виховання естетичної культури учнів як важливу складову професійної діяльності вчителя образотворчого мистецтва.

Враховуючи результати теоретичного аналізу наукових джерел, педагогічних досліджень (І. Беха, З. Гаркавенко, О. Дубасенюк, Л. Кондрашової, Г. Лактіонової, Н. Яремчук,) обґрунтовано доцільність виховної роботи у професійній діяльності вчителя, а виховання естетичної культури учнів як один із провідних напрямів виховної діяльності вчителя образотворчого мистецтва.

Міждисциплінарний аналіз проблеми виховання естетичної культури особистості засвідчує, що вона розглядається з позиції: філософських теорій (А. Буров, М. Каган, В. Липський, В. Самохвалова та ін.); естетико-культурологічної думки (Ж. Безвершук, Ю. Борєв, О. Пірадов, О. Щербакова та ін.); психолого-педагогічних основ естетичної культури (І. Зязюн, А. Комарова, Н. Крилова, Я. Мамонтов, В. Моляко, Г. Петрова, Л. Рубінштейн, А. Щербо та ін.).

Осмислюючи різні наукові підходи до визначення сутності поняття «естетична культура» розуміємо його як інтегративну якість особистості, що виражає естетичну потребу й здатність сприймати, розпізнавати і переживати прекрасне в мистецтві та навколишній дійсності, керуватися виробленими естетичними цінностями у своїй практичній діяльності, створювати красу навколо себе. Основними елементами естетичної культури особистості є: естетична свідомість (ідеї, погляди, смаки, ідеали, естетичне сприйняття, судження); естетичні почуття і переживання; досвід естетичної діяльності, які у своїй сукупності забезпечують розвиток естетичних здібностей, потреб і мотивів у сприйнятті та створенні естетичних цінностей.

Доведено, що ефективність виховання естетичної культури учнів закладу загальної середньої освіти залежить від підготовленості вчителя, зокрема образотворчого мистецтва організовувати процес виховної роботи естетико-культурного спрямування.

Аналіз наукових праць з проблеми підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва вітчизняних (С. Коновець, Г. Кузьменко, Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Сотська та ін.) та зарубіжних (В. Банніков, Н. Басарева, В. Данилов, Л. Малінська, П. Пайдуков, Н. Смірнова, Г. Федьков, В. Ячменєва та ін.) учених дав підстави розглядати підготовку майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів у контексті системи його професійної підготовки у закладі вищої освіти, важливою складовою якої і є підготовка до виховної діяльності.

Підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів є цілеспрямованим процесом, у ході якого студенти набувають професійних знань з основ виховної роботи, практичних умінь і навичок організації виховного процесу та виховання естетичної культури зокрема. Ефективність означеної підготовки уможлиблюється на основі застосування таких підходів: особистісно зорієнтованого (спрямованість освітнього процесу на здійснення самовизначення, самореалізацію та самоутвердження особистості майбутнього педагога), культурологічного (забезпечення культуровідповідності художньо-педагогічної освіти), компетентісного (формування професійно-естетичної, конструктивно-виховної компетентності), діяльнісно-творчого

(організація різних видів творчо-виховної діяльності студентів, яка забезпечує прояв їх активності з метою досягнення свідомо поставлених цілей виховання).

Структуру підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва у вищій школі до окресленого виду діяльності розглядаємо як сукупність взаємопов'язаних складових: загальнотеоретичної (гуманітарної, соціально-економічної, естетико-культурологічної) та професійно-орієнтованої (фундаментальної, практичної). Установлено, що результатом такої підготовки є сформована готовність майбутнього вчителя до виховної діяльності, яку інтерпретуємо як складну інтегровану особистісну якість, що характеризується активно-позитивним ставленням учителя до виховання естетичної культури учнів, стійкою професійною спрямованістю, наявністю необхідних спеціальних і фахово-методичних знань, умінь і навичок, досвіду естетичної діяльності. А її компонентами є: емоційно-мотиваційний, когнітивний і креативно-діяльнісний.

Визначені теоретичні положення покладено в основу емпіричного дослідження стану підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів закладу загальної середньої освіти.

У другому розділі – **«Емпіричне дослідження стану підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів закладу загальної середньої освіти»** – здійснено аналіз стану підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів у сучасній освітній практиці закладів вищої освіти України; представлено діагностичний інструментарій експериментального дослідження (критерії, показники, рівні, комплекс методик діагностування); проведено констатувальне дослідження рівня готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів і проаналізовано його результати.

Констатувальне експериментальне дослідження охоплювало три етапи. Під час *першого етапу* здійснено аналіз навчальних планів та робочих програм освітніх дисциплін професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва закладів вищої освіти. У результаті виявлено ряд дисциплін, зміст яких має потенційні можливості щодо підготовки студентів до виховання естетичної культури учнів («Етика та естетика», «Історія Української культури», «Історія декоративно-прикладного мистецтва», «Образотворче та декоративно-прикладне мистецтво України», «Методика викладання образотворчого мистецтва», «Методика викладання декоративно-прикладного мистецтва і дизайну», «Психологічні аспекти формування художньої культури учнів на заняттях ОДПМ», «Сучасні освітні технології в методиці викладання ОДПМ» та ін.). Водночас зазначаємо про відсутність цілісності розроблених практичних завдань, вправ, спрямованих на розкриття основних методичних аспектів виховної діяльності в контексті вивчення образотворчого мистецтва у загальноосвітній школі, зокрема виховання естетичної культури.

На *другому етапі* констатувального експерименту визначено критерії готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів (ступінь мотивації та позитивного емоційного ставлення до

виховання естетичної культури учнів; система знань студентів щодо структури, специфіки і методики виховання естетичної культури учнів; система професійно-значущих умінь і навичок для творчого здійснення процесу виховання естетичної культури учнів) з відповідними їм показниками. Згідно визначених критеріїв і показників, підбраного комплексу методів та методик з'ясовано рівні готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів : *достатній, середній, низький*.

На *третьому етапі* за результатами констатувального експерименту дослідження встановлена недостатня сформованість готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів, що й підтверджує переважання показників середнього (49,7%) та низького (32,2%) рівнів готовності. Дослідження продемонструвало: часткову обізнаність студентів із сутністю ключових понять, з особливостями методики виховання естетичної культури учнів; нечіткі уявлення змісту майбутньої діяльності з виховання естетичної культури учнів (когнітивний компонент (низький рівень) – 38,1 %); відсутність мотивації та низький прояв інтересу до здійснення виховання естетичної культури учнів (емоційно-мотиваційний компонент (низький рівень) – 33,5 %); слабку сформованість професійних умінь і навичок конструювання заходів естетичного спрямування (креативно-діяльнісний компонент (низький рівень) – 24,9 %).

З'ясовано, що майбутні учителі образотворчого мистецтва проявлять більшу здатність до дидактичного процесу з основ образотворчої грамоти учнів, ніж до організації виховної роботи естетико-культурного спрямування. Одну з причин цього вбачаємо у тому, що в процесі підготовки майбутніх фахівців недооцінюється важливість виховання як складової професійно-педагогічної діяльності вчителя та недостатньо використовуються можливості педагогічної практики у формуванні їх готовності до виховання естетичної культури учнів.

Це й зумовило необхідність пошуку шляхів покращення підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів – визначення й обґрунтування педагогічних умов цього процесу та розроблення етапів їх реалізації під час професійного навчання у закладі вищої освіти.

У третьому розділі – **«Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів закладу загальної середньої освіти»** – визначено й обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів та подано опис етапів їх реалізації в процесі професійної підготовки у вищій школі; висвітлено результати експериментальної перевірки ефективності означених умов та узагальнено дані дослідно-експериментальної роботи.

На основі аналізу наукових досліджень, результатів констатувального етапу експерименту та враховуючи специфіку професійної діяльності вчителів образотворчого мистецтва визначено й обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання

естетичної культури учнів. Зміст першої педагогічної умови – *формування у студентів потреби, мотивації, усвідомлення цілей і соціальної значущості виховання естетичної культури учнів* – передбачав активізацію інтересу до майбутньої професії, усвідомлення її багатогранності, прагнення до набуття умінь організації виховної роботи естетико-культурного спрямування та вироблення позитивно-емоційного ставлення до цього процесу. Сутність другої педагогічної умови – *спрямованість змісту професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва на набуття естетичного досвіду та застосування його в процесі виховання естетичної культури учнів* – полягала у розширенні змісту професійної підготовки майбутніх учителів естетико-культурним контекстом, розкритті понять «естетична культура», «виховання естетичної культури учнів», засвоєнні студентами теоретико-практичних засад виховання естетичної культури школярів з метою збагачення власного естетичного досвіду. Третя педагогічна умова – *використання інноваційних форм, методів і педагогічних технологій підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів і формування вміння застосовувати набуті знання у виховній роботі зі школярами* – передбачала організацію освітнього процесу підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва у вищій школі на інноваційних підходах, набуття майбутніми фахівцями компетентностей застосування інноваційних форм, методів, педагогічних технологій у вихованні естетичної культури учнів. Зміст четвертої педагогічної умови – *цілеспрямованість змісту практичної підготовки студентів на організацію виховної роботи у контексті формування естетичної культури учнів* – полягав у розробленні навчально-методичного забезпечення практичної підготовки студентів до виховання естетичної культури учнів, набутті практичних умінь організації виховної роботи естетичного спрямування, ознайомленні з передовим педагогічним досвідом з означеної проблеми.

Реалізація педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців здійснювалася відповідно визначених нами взаємопов'язаних етапів: інформаційно-мотиваційного, ціннісно-продуктивного та креативно-діяльнісного, які ґрунтувалися на окреслених принципах (емоційності навчання, внутрішньої свободи особистості, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, формування творчого потенціалу, створення сприятливого середовища, естетичної активності, інноваційності навчання та виховання) та підходах (особистісно зорієнтований, культурологічний, компетентнісний, діяльнісно-творчий).

Респондентами (контрольної та експериментальної груп) дослідження виступили 202 студенти 2-4 курсів спеціальності «Образотворче мистецтво» Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної Академії мистецтв та Центральноукраїнського педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

На *першому етапі (інформаційно-мотиваційному)* розширено та доповнено тематику й зміст семінарсько-практичних занять з окремих навчальних

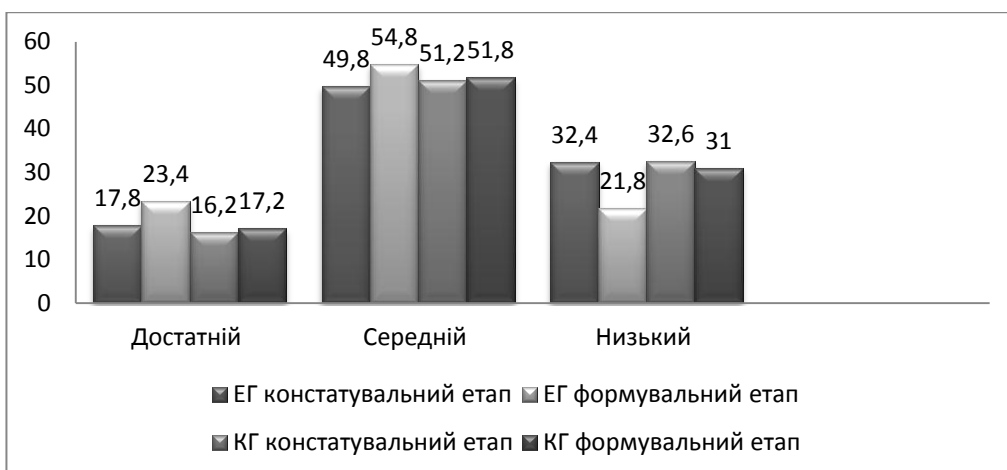
дисциплін: «Естетика та простір самовираження митця» (Етика та естетика), «Художньо-естетична компетентність сучасного вчителя образотворчого мистецтва – основа формування його естетичної культури» (Образотворче та декоративно-прикладне мистецтво України) та ін.; проведено заходи: диспут «Учитель образотворчого мистецтва – професія чи покликання?»; бесіда «Навчати і виховувати – обов'язок кожного вчителя»; «Перші кроки до практики» – вихід до школи, зустріч з учителями-практиками; презентація творів-роздумів «Мій естетичний ідеал», під час яких студенти ділилися спогадами про шкільні роки, зокрема уроки образотворчого мистецтва, впевненіше називали ознаки естетичної культури учня, змальовували образ учителя образотворчого мистецтва, школу майбутнього та ін.

На *другому етапі (ціннісно-продуктивному)* розроблено творчі вправи, проблемно-пошукові завдання, диспути, тренінгові заняття до семінарсько-практичних занять професійно-орієнтованих навчальних дисциплін. Студенти виявляли виховний потенціал творів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, знайомилися та представляли блоги досвіду вчителів-практиків, працювали над моделюванням виховних ситуацій, брали активну участь у художньо-мистецькому гуртку «Art-studio» та педагогічному клубі «Естет», що й сприяло підвищенню інтересу та ціннісному ставленню до виховання естетичної культури учнів та ін.

На *третьому етапі (креативно-діяльнісному)* формувальної дослідно-експериментальної роботи у процесі педагогічної практики студенти здійснювали активне спостереження за організацією виховної роботи в школі, проявом інтересу учнів до мистецтва та ін. Окрім уроків, передбачених програмою практики, майбутні вчителі також активно включалися в організацію та проведення виховних заходів художньо-естетичного спрямування (тижні образотворчого мистецтва, екскурсії, гурткова та виставкова діяльність та ін.), що мало позитивне схвалення вчителів, методистів, адміністрації базових шкіл.

Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов засвідчила позитивні зміни у рівнях готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів, що й ілюструє рисунок 1.

Аналіз отриманих результатів свідчить, що в експериментальній групі зменшилася кількість студентів на 10,6 % із низьким рівнем готовності до виховання естетичної культури (з 32,4% до 21,8%), а також зросла кількість досліджуваних із середнім рівнем готовності на 5,0% (з 49,8% до 54,8%) і достатнім рівнем на 5,6 % (з 17,8% до 23,4%).

Рис. 1. Динаміка рівнів готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів (на констатувальному та формувальному етапах експерименту)

Підтвердженням цих результатів є і те, що студенти експериментальних груп під час підсумкових звітів практики виявляли значно активний інтерес до питань з означеної проблеми, вносили пропозиції щодо необхідності збільшення годин практики та її урізноманітнення, виявляли бажання до саморозвитку й професійного самовдосконалення.

Водночас, незначні зміни відстежуємо у контрольній групі, а саме: зменшення кількості студентів із низьким рівнем з 32,6% до 31,0%, дещо зросла кількість студентів із середнім (з 51,2% до 51,8%) та достатнім рівнем готовності (з 16,2% до 17,2%), що і є закономірністю.

Достовірність узагальнених результатів перевірено за допомогою критеріїв Пірсона та Ст'юдента. Виявлено, що різниця в рівнях готовності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів ЕК та КГ статистично значуща, що свідчить про ефективність педагогічних умов підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури школярів у процесі професійної підготовки.

Отже, результати здійсненої дослідно-експериментальної роботи дають право констатувати, що мета наукового пошуку досягнута, завдання виконані, а гіпотеза підтверджена.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів теоретичного та експериментального дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів підтвердило гіпотезу, засвідчило ефективність виконання поставлених завдань і дало підстави для формулювання таких висновків.

1. На основі вивчення наукових джерел проаналізовано стан дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів та обґрунтовано її значущість в освітньому процесі вищої та загальноосвітньої школи. Узагальнення різних

підходів учених з означеної проблеми дає право трактувати підготовку майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів як цілеспрямований процес, у ході якого студенти набувають професійних знань з основ виховної роботи, практичних умінь і навичок організації виховного процесу, зокрема виховання естетичної культури школярів. Підготовка такого вчителя в закладах вищої освіти уможливується на засадах виокремлених методологічних підходів: особистісно зорієнтованого, культурологічного, компетентнісного, діяльнісно-творчого. Структуру цієї підготовки визначено як сукупність взаємопов'язаних складових: загальнотеоретичної (гуманітарної, соціально-економічної, естетико-культурологічної) та професійно-орієнтованої (фундаментальної, практичної).

Установлено, що результатом окресленої підготовки є сформована готовність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до виховної діяльності в умовах закладу загальної середньої освіти, компонентами якої є: емоційно-мотиваційний, когнітивний і креативно-діяльнісний.

2. Виокремлено й схарактеризовано критерії та показники готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів, а саме: ступінь мотивації та позитивного емоційного ставлення до виховання естетичної культури учнів (наявність мотивації до здійснення виховання естетичної культури учнів; стійкий інтерес до організації виховного процесу; усвідомлення значущості оволодіння професійними знаннями та вміннями, необхідними для виховання естетичної культури учнів; емоційне задоволення від здійснюваного виховного процесу); система знань студентів щодо структури, специфіки і методики виховання естетичної культури учнів (наявність знань студентів про сутність і ознаки естетичної культури учнів, їхня системність, міцність, глибина й інтегративність; володіння психолого-педагогічними знаннями та основами методики виховання естетичної культури учнів; естетичний світогляд і рівень естетичної культури студентів); система професійно значущих умінь і навичок для творчого здійснення процесу виховання естетичної культури учнів (уміння оригінально з творчим підходом виконувати педагогічні завдання в організації виховних заходів, спрямованих на формування естетичної культури учнів; застосування інноваційних виховних технологій у контексті означеної проблеми; наявність навичок самоаналізу й адекватної самооцінки власних педагогічних дій у вихованні естетичної культури учнів, здатність до саморозвитку і самовдосконалення у професійному плані). На основі виокремлених критеріїв та показників визначено рівні готовності студентів до виховання естетичної культури учнів (достатній, середній і низький).

Результати констатувального етапу експерименту показали, що переважна більшість респондентів виявили середній (49,7%) та низький (32,2%) рівні готовності до виховання естетичної культури учнів, що характеризуються слабкою мотивацією та проявом пасивності до означеного виду професійної діяльності; недостатньою теоретичною обізнаністю з методики організації процесу виховання естетичної культури зі школярами та частковою сформованістю власне практичних умінь цього виду професійної діяльності.

3. Визначено й обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів як сукупність суб'єктивних та об'єктивних чинників, реалізація яких в освітньому процесі закладів вищої освіти сприяє підвищенню ефективності цієї підготовки, а саме: формування у студентів потреби, мотивації, усвідомлення цілей і соціальної значущості виховання естетичної культури учнів; спрямованість змісту професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва на набуття естетичного досвіду та застосування його в процесі виховання естетичної культури учнів; використання інноваційних форм, методів і педагогічних технологій підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів і формування вміння застосовувати набуті знання у виховній роботі зі школярами; цілеспрямованість змісту практичної підготовки студентів на організацію виховної роботи у контексті формування естетичної культури учнів.

4. Реалізація педагогічних умов забезпечувалася практико-орієнтованим змістом етапів (інформаційно-мотиваційного, ціннісно-продуктивного та креативно-діяльнісного), спрямованих на гармонізацію та підвищення рівня компонентів готовності майбутніх фахівців означеної галузі. Змістове наповнення етапів відображено через розширення контексту семінарсько-практичних занять професійно-орієнтованих навчальних дисциплін мистецького спрямування, використання традиційних та інноваційних форм, методів та засобів під час професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів, серед яких виокремлюємо: мистецькі бесіди, творчі вправи, проблемні ситуації, моделювання різних видів естетико-виховної діяльності, надання консультативно-методичної допомоги студентам щодо виховання естетичної культури учнів і молодим викладачам через проведення науково-практичного семінару та ін.

Кількісний та якісний аналіз результатів експерименту показав, що найбільших змін зазнав низький рівень готовності майбутніх учителів до виховання естетичної культури учнів – зниження в експериментальній групі на 10,6% (з 32,4% до 21,8%). Також зросла кількість досліджуваних ЕГ із середнім рівнем готовності на 5,0% (з 49,8% до 54,8%) і достатнім рівнем на 5,6% (з 17,8% до 23,4%). Водночас, незначні зміни відбулися у контрольній групі: зменшення кількості студентів із низьким рівнем готовності на 1,6% (з 32,6% до 31,0%), дещо зросла кількість студентів із середнім рівнем на 0,6% (з 51,2% до 51,8%) та достатнім рівнем готовності на 1% (з 16,2% до 17,2%).

Результати експериментальної роботи засвідчили, що обґрунтовані автором педагогічні умови забезпечують ефективність підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів, оскільки відбулося зростання рівнів готовності в учасників експериментальних груп за усіма показниками, тоді як рівні готовності респондентів КГ залишилися без суттєвих змін.

5. Розроблено навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів

закладу загальної середньої освіти (комплекс вправ та завдань, спрямованих на вироблення умінь і навичок організації виховання естетичної культури школярів, розроблення зразків виховних заходів, методичний посібник «Виховання естетичної культури учнів у позаурочній діяльності (на допомогу майбутньому вчителю)»). Це сприяло застосуванню активних методів, форм, інноваційних виховних технологій в організації естетико-виховної роботи з учнями під час проходження студентами-майбутніми фахівцями педагогічної практики, інтеграції теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Проведене дисертаційне дослідження не вичерпує всіх аспектів розв'язання окресленої проблеми підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів. Перспективи подальших наукових пошуків убачаємо у дослідженні специфіки підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури школярів в умовах позакласної роботи; механізмів впливу на характеристику та структуру основних компонентів готовності; у вивченні зарубіжного досвіду практики підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до естетичного виховання школярів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Гатеж, Н. В. (2011). Психолого-педагогічні основи підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до професійно-педагогічної творчості. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*, 594, 32–36.
2. Гатеж, Н. В. (2014). Виховний потенціал декоративно-прикладного мистецтва у фаховій підготовці майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*, 712, 30–35.
3. Гатеж, Н. В. (2016). Теоретичні основи формування естетичної культури майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*, 27 (37), 7–10.
4. Гатеж, Н. В. (2017). Особливості виховання естетичної культури учнів загальноосвітнього навчального закладу. *Молодий вчений*, 3, 362–365.
5. Гатеж, Н. В. (2017). Структура естетичної культури майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 16, 199–207.
6. Гатеж, Н. В. (2017). Характеристика основних форм і методів виховання естетичної культури учнів загальноосвітньої школи. *Естетика і етика педагогічної дії*, 16, 147–156.
7. Гатеж, Н. В. (2018). Емоційно-мотиваційний компонент готовності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів. *Молодь і ринок*, 1 (156), 175–180.

8. Гатеж, Н. В. (2018). Емпіричне дослідження готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів. *Нова педагогічна думка*, 1 (93), 175–177.
9. Гатеж, Н. В. (2018). Компоненти, критерії та показники готовності майбутніх учителів до виховання естетичної культури учнів. *Sciens of Europa*, 3 (23), 18–22.
10. Гатеж, Н. В. (2018). Педагогічні умови оптимізації процесу підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів. *Педагогічний часопис Волині*, 1 (8), 43–48.
11. Гатеж, Н. В. (2018). Програма підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів. *Наукові записки [Кіровоградського державного університету імені Володимира Винниченка]. Педагогічні науки*, 167, 180–184.
12. Гатеж, Н. В. (2018). Професійні вміння у змісті креативно-діяльнісного компонента готовності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, 6 (65), 155, 15–18.

Наукові праці апробаційного характеру

13. Гатеж, Н. В. (2015). Науково-теоретичні засади професійної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до морально-естетичного виховання учнів у процесі гурткової роботи. В *Якість неперервної освіти в умовах євроінтеграційних процесів: тенденції, проблеми, прогнози: Міжнародна науково-практична конференція, Київ-Чернівці, 2-4 листопада* (с. 185–187). Чернівці: Друк ФОП Горюк.
14. Гатеж, Н. В. (2015). Підготовка майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до виховання у школярів морально-естетичних почуттів засобами візуального мистецтва. *Вісник Закарпатського художнього інституту. Ерделівські читання*, 5, 187–190.
15. Гатеж, Н. В. (2015). Проблема формування педагогічної майстерності викладача художніх дисциплін вищого навчального закладу. В Є. А. Антонович & В. П. Титаренко (Ред.), *Етнодизайн: Європейський вектор розвитку і національний контекст* (Кн.1, с. 501–504). Полтава: ПНПУ ім. В.Г. Короленка.
16. Гатеж, Н. В. (2017). Виховання естетичної культури учнів у контексті професійної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. *Основні напрямки розвитку педагогічної науки: II Міжнародна науково-практична конференція, Чернігів, 20-21 жовтня* (с. 151–154). Чернігів; Херсон: Гельветика.
17. Гатеж, Н. В. (2017). Готовність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до професійної діяльності: теоретичний аспект. В І. І. Осадченко (Ред.), *FOLIA COMENIANA: Вісник Польсько-української науково-дослідницької лабораторії психодидактики імені Я. А. Коменського. Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи. Модернізація*

освітнього середовища: проблеми та перспективи: II Міжнародна науково-практична конференція, Умань, 5-6 жовтня, (с. 65–68). Умань: Візаві.

18. Гатеж, Н. В. (2017). Роль учителя образотворчого мистецтва у формуванні естетичних цінностей учнів. В В. П. Андрущенко, В. Г. Кремень & Н. Г. Ничкало (Ред.), *Наукова спадщина академіка Івана Зязюна у вимірах сучасності й майбутнього: I Міжнародна науково-практична конференція, Київ, 30-31 березня (с. 124–127). Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова.*
19. Гатеж, Н. В. (2018). Діагностика готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховної роботи. *Гуманітарний корпус*, 15, 39–43.
20. Гатеж, Н. В. (2018). Інтегративний підхід у вихованні естетичної культури школярів. *Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.: Міжнародна науково-практична конференція, Львів, 26-27 січня (Ч. 2, с. 20–23). Львів: Львівська педагогічна спільнота.*
21. Гатеж, Н. В. (2018). Методологічні підходи у підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва. В І. В. Козак (Ред.), *Актуальні питання педагогіки та психології: шляхи теоретичного і практичного вирішення проблем: Міжнародна науково-практична конференція, Одеса, 17-18 березня, (с. 37–38). Одеса: Інститут інноваційної освіти.*
22. Гатеж, Н. В. (2018). Теоретичні засади професійної підготовки вчителя образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів загальноосвітнього навчального закладу. *Вісник Закарпатської академії мистецтв*, 10, 191–195.

Методичні посібники

23. Гатеж, Н. В. (2017). *Виховання естетичної культури учнів у позаурочній діяльності (на допомогу майбутньому вчителю).* Чернівці: Рута.

АНОТАЦІЇ

Гатеж Н. В. Підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів закладу загальної середньої освіти. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти». – Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Київ, 2019.

У дисертації вперше здійснено цілісний аналіз проблеми підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів у педагогічній теорії та практиці. Визначено структуру підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів. Виокремлено критерії, показники та виявлено рівні готовності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів. Теоретично обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури

учнів, розроблено етапи їх реалізації. Здійснено розробку навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури школярів у процесі практичної підготовки.

Ключові слова: естетична культура, естетична культура особистості, виховання естетичної культури учнів, професійна підготовка майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до виховання естетичної культури учнів, педагогічні умови.

Гатэж Н. В. Подготовка будущих учителей изобразительного искусства к воспитанию эстетической культуры учащихся учреждения общего среднего образования. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования». – Институт педагогического образования и образования взрослых имени Ивана Зязюна АПН Украины, Киев, 2019.

В диссертации впервые осуществлен целостный анализ проблемы подготовки будущего учителя изобразительного искусства к воспитанию эстетической культуры учащихся в педагогической теории и практике. Определена структура подготовки будущего учителя изобразительного искусства к воспитанию эстетической культуры учащихся. Выделены критерии, показатели и выявлены уровни готовности будущего учителя изобразительного искусства к воспитанию эстетической культуры учащихся. Теоретически обоснованы педагогические условия подготовки будущих учителей изобразительного искусства к воспитанию эстетической культуры учащихся, разработаны этапы их реализации. Осуществлена разработка учебно-методического обеспечения подготовки будущих учителей изобразительного искусства к воспитанию эстетической культуры школьников в процессе практической подготовки.

Ключевые слова: эстетическая культура, эстетическая культура личности, воспитания эстетической культуры учащихся, профессиональная подготовка будущего учителя изобразительного искусства к воспитанию эстетической культуры учащихся, педагогические условия.

Gatezh N.V. Preparation of future fine arts teachers for the education of aesthetic culture of students of the general secondary education institutions. – The manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.04 – Theory and methodology of professional education – Ivan Zyazun Institute for Pedagogical Education and Adult Education, Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, 2019.

In the dissertation a holistic analysis of the problem of preparing the future fine arts teachers for the education of aesthetic culture of students in pedagogical theory and practice was carried out for the first time. The content and structure of the preparation of the future fine arts teachers for the education of the aesthetic culture of the students are revealed. The criteria, indicators and the levels of readiness of the future fine arts teachers for the education of aesthetic culture of pupils are revealed. The pedagogical

conditions of the training of future fine arts teachers for the education of aesthetic culture of students are theoretically substantiated, and a program for their implementation has been developed and approved.

The effectiveness of the implementation of pedagogical conditions was censured by the practice-oriented content of the stages, aimed at harmonization and increase of the level of readiness components of future specialists of the industry. The content of the stages is reflected through the expansion of the context of the seminars and practical classes of professional-oriented educational disciplines of artistic orientation, the use of traditional and innovative forms, methods and means during the professional training of future teachers of fine arts to the education of students' aesthetic culture, among which we distinguish: artistic talks, creative exercises, problem situations, modeling of various types of aesthetic and educational activities, provision of consultative and methodical assistance to students concerning the education of aesthetic culture of students and young teachers through the holding of a scientific workshop, etc. The implementation of the pedagogical conditions of the training of future fine arts teachers for the education of students' aesthetic culture was carried out in three stages: informational and motivational, value-productive and creative-activity.

In order to increase the effectiveness of the training of future fine arts teachers for the education of aesthetic culture of schoolchildren in higher education institutions, the educational and methodological support of this process has been developed and experimentally tested during the development of experimental research and experimental work: a set of exercises and tasks aimed at developing skills and competences for organizing the education of aesthetic culture of pupils, the development of samples of educational activities, a methodical manual "Education of aesthetic culture of students in extracurricular activities to help the future teacher". This contributed to the use of active methods, forms, innovative educational technologies in the organization of aesthetic and educational work with students during the passage of students - future specialists in pedagogical practice, integration of theoretical and practical training of future fine arts teachers.

The conducted dissertation research does not exhaust all aspects of the solution of the outlined problem of the preparation of future fine arts teachers for the education of aesthetic culture of students. Prospects for further scientific researches we see in the study of the specifics of the training of future fine arts teachers to the education of aesthetic culture of students in extracurricular conditions; mechanisms of influence on the characteristics and structure of the main components of readiness; in the study of foreign experience in the practice of preparing future fine arts teachers for the aesthetic education of schoolchildren.

Key words: aesthetic culture, aesthetic culture of personality, education of aesthetic culture of students, professional training of the future fine arts teachers for the education of aesthetic culture of students, pedagogical conditions.